

PROJEKTS

**„Projekts “KHETAUN (KOPĀ): GALVENIE SOĻI ROMU BĒRNU IEKĻAUŠANAI
KVALITATĪVĀS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS**

Izglītības iniciatīvu centrs

**„PROGRAMMAS ROMU ĢIMENŪ STIPRINĀŠANAI ROMU BĒRNU APRŪPEI UN
ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANAI”**

Semināra modulis

IEVADS

Gandrīz visās Eiropas valstīs, arī Latvijā, čigānu etniskā minoritāte ir nopietna sociāla problēma, un čigānu bērni ir pārsvarā ārpus izglītības sistēmas palikušie bērni. Tas rada sabiedrības noslāņošanu, jo mazizglītotu jauniešu iespējas atrast darbu vai turpināt izglītību ir ierobežotas. Latvijā dzīvo ap 15 000 čigānu tautības cilvēku, un šī sabiedrības grupa ir atzīta par vienu no sociāli viszemāk nodrošinātajām un diskriminētākajām iedzīvotāju grupām. Čigānu bērniem un jauniešiem vēl joprojām ir ierobežotas iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību un iekļauties vietējā sabiedrībā kā vienlīdzīgiem tās locekļiem. Skolu aizspriedumi un segregācija attiecībā pret čigānu bērniem, neproporcionāli liels čigānu bērnu skaits, kas tiek nosūtīti uz speciālajām skolām, un pastāvīgā pieaugušo čigānu diskriminācija darba tirgū prasa, lai sabiedrība pievērstu uzmanību šim jautājumam un meklētu iespējas, kā šo stāvokli izmainīt.

Tā kā mācību iestāde (pirmsskola, skola) ir pirmā sabiedriskā institūcija, kurā nonāk jaunais cilvēks, tad tā nes milzīgu atbildību, un tai ir jāklūst par vietu, kur valda vienlīdzības, tolerances un plurālisma gaisotne, kur atšķirīgais kļūst par vienojošo. Bērniem skola ir nākotnes attiecību modelis, tāpēc ir būtiski, lai skola modelētu tās vērtības, kuras vēlamies redzēt pieaugušo sabiedrībā. Izglītības nodrošināšana daudzu tautību un kultūru pārstāvjiem vienā mācību iestādē tā vai citādi ir Latvijas izglītībai raksturīga iezīme, tāpēc identificēt izglītības iestāžu grūtības un problēmas čigānu bērnu un jauniešu izglītošanā, ar kurām sastopas šo izglītības iestāžu pedagogi, vecāki un audzēkņi, un pārvērst tās par mūsu izglītības iestāžu priekšrocību un ieguvumu visai sabiedrībai, ir aktuāls atbalsta sistēmas uzdevums.

Paredzot to, ka mācību iestāde viena pati nevar krasi izmainīt sabiedrības attieksmi un zinot, ka pašvaldības uzdevums ir risināt visu iedzīvotāju problēmas, šī kursa ietvaros plānots veidot un nostiprināt sadarbību ne tikai ar un starp mācību iestādēm, bet arī ar pašvaldībām un romu kopienu, jo īpaši – romu vecākiem.

Tā kā izglītības iestāde ir primārā formālā institūcija, kurā iesaistās bērns, tai ir īpaši svarīga loma vienlīdzības un sociālā taisnīguma ieviešanā. Tāpēc šī kursa ietvaros liela vērība veltīta pedagogu izglītošanai romu vecāku stiprināšanai un atbalstam, kā arī tolerantas sabiedrības veidošanai, mazinot sabiedrībā pastāvošos stereotipus un aizspriedumus.

Semināra mērķis.

Rosināt apgūt un izmantot daudzveidīgas metodes romu vecāku iesaistīšanai un kompetenču pilnveidei savu bērnu atbalstam izglītībā.

Semināra ilgums: 12 stundas

Semināra uzdevumi.

- Paplašināt zināšanas par ģimenes kultūras ietekmi mācību procesā.
- Apgūt metodes un paņēmienus sadarbībai ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm, vecāku prasmju stiprināšanai.
- Iepazīt praktiskās metodes bērnu kognitīvās attīstības veicināšanai.

Semināra tēmas.

1. Ģimeņu vēstures un kultūras ietekme bērna izglītībā.
2. Ģimenes vērtību izzināšana un izmantošana sadarbībā ar romu ģimenēm.
3. Darbs ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm.
4. Iespējas un praktiskie paņēmieni romu vecāku aprūpes prasmju pilnveidei.
5. Aktivitātes bērnu kognitīvās attīstības veicināšanai bērnu sagatavošanai skolai.

SEMINĀRA AKTIVITĀŠU PLĀNOJUMS			
N.p.k.	Tematika ar īsu satura anotāciju	Stundu skaits	Īstenošanas formas, metodes, pārbaudes formas un metodes
1.diena			
1.	levads. Šī semināra gaidu mozaīka – sajūtas, zināšanas, es negribētu... Spēle „Bingo” (romu vēsture, kultūra, romu izglītības un integrācijas jautājumi)	1	Praktiskas aktivitātes pāros, individuāli, spēle. Kopsavilkums.
2.	Ģimeņu vēstures un kultūras ietekme bērna izglītībā. Kultūru atšķirības dimensijas.	1,5	Prāta vētra, miniaptauja, foto un video materiāli, minilekcija.
3.	Ģimenes vērtību izzināšana un izmantošana mācību procesā un sadarbībā ar ģimenēm	2	Lomu spēle, situāciju analīze, pāru darbs, diskusija.
4.	Normatīvo dokumentu pamatojums bērnu aprūpei un romu ģimeņu un viņu bērnu iesaistīšanai pirmsskolas izglītībā. Kvalitatīvas aprūpes pamatprincipi. Darba formas un ieteikumi darbam ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm.	1,5	Skolotāju pieredzes analīze, spēle, praktiski vingrinājumi mazās grupās, pāri, individuāli, minilekcijas.

2. diena			
5.	levads. Iespējas un praktiskie paņēmieni romu vecāku aprūpes prasmju pilnveidei.	2,5	„Karuseļa metode”, praktiski uzdevumi individuāli un mazās grupās, minilekcija.
6.	Aktivitātes bērnu kognitīvās attīstības veicināšanai bērnu sagatavošanai skolai. Apkārtējās vides elementu izmantošana bērnu izziņas procesu veicināšanai.	3	Minilekcija, praktiski uzdevumi individuāli, pāros, grupās, transformējošais dialogs, spēles, diskusija.
7.	Semināra noslēgums.	0,5	Semināra izvērtējums, noslēguma aplis (atgriezeniskā saite), apliecības.

1. DIENA

1. Ievads

Ilgums: ~ 60 min

Metodes: Praktiskas aktivitātes pāros, individuāli

a) Sasveicināšanās ar dalībniekiem, īsa informācija par semināru, tā mērķiem, plānotajiem rezultātiem un darba organizāciju.

b) Iesildīšanās aktivitāte – „BINGO – Ko tu zini par romiem?”

Katrs dalībnieks saņem Bingo aktivitātes lapu (sk. Pielikumā), kurā katrs izvēlas pareizo atbildi uz piedāvātajiem jautājumiem. Pēc tam dalībnieki atrod sev pāri un jau pāri dalās ar savām atbildēm, jautājumus, uz kuriem nevar atrast kopīgu atbildi, dalībnieki ir aicināti pārrunāt lielajā grupā.

c) Atgriezeniskā saite pēc iepriekšējā semināra – kas tika izmantots, kādā veidā, kas izdevās, kas nē.

Dalībnieki tiek aicināti dalīties savās pārdomās

d) „Ko es sagaidu no šī semināra”

Katrs dalībnieks saņem post-it lapiņas zaļā krāsā koka lapas formā, uz kuras tiek aicināti kas ir tas, ko sagaida no šī semināra. Lapiņas pēc aizpildīšanas tiek salīmētas uz lielas FL lapas. Pie tām atgriezīsies semināra beigās.

2. Ģimeņu vēstures un kultūras ietekme bērna izglītībā. Kultūru atšķirības dimensijas.

Ilgums: ~ 90 min

Metodes: Prāta vētra, miniaptauja, foto un video materiāli, minilekcija, darbs grupās.

a) Dalībnieki sākumā tiek aicināti individuāli pārdomāt, un pēc tam prāta vētras veidā nosaukt ģimenes kultūras elementus, kuri visvairāk ietekmē:

- 1) to, kā bērns mācās,
- 2) ģimenes attieksmi pret izglītību un skolotājiem.

b) Dalībnieki kopīgi noskatās fotomateriālu par ģimeņu ēšanas kultūras atšķirībām (P.Mensela fotosērija), daloties pārdomās par redzētajām atšķirībām, to, kas ietekmē to veidošanos un pastāvēšanu, iespējamo saikni ar izglītību).

c) Semināra vadītāja minilekcija, akcentējot jautājumus par ģimeni kā sistēmu, un ģimenes kultūru. Īpaši akcentējot, ka bērni vislabāk mācās situācijās, kas sasaucas ar ģimenes kultūru:

Ģimene kā sistēma:

- Ģimenes loceklis neveidojas par tādu izolācijā
- Ģimeni kā sistēmu ietekmē kultūras un vēstures mantojums, ģimenes locekļu sastāvs, psiholoģiskās un bioloģiskās īpatnības
- Notiekot izmaiņām ģimenēs, ir nepieciešams adaptācijas periods, jo tās vairāk vai mazāk ietekmē ģimenes locekļus
- Bērni dzīvo atbilstoši normām, ko nosaka viņu ģimenes, tās atšķiras no citu bērnu ģimeņu normām izglītības iestādē
- Ģimenes ir sistēmas, kuras apkalpo izglītības iestādes

Ģimenes kultūra:

- izpratne, kas ir labs, slikts, kas – vērtīgs
- savstarpējās attiecības ģimenē
- kādas tradīcijas tiek uzskatītas par svarīgām
- valoda
- ēšanas likumi/noteikumi/ieradumi
- informācijas apmaiņa
- kā tiek sadalīta vara
- attieksme/reakcija pret citām kultūrām
- reliģija

Svarīgi:

- Viena ģimene nav labāka vai sliktāka par citu, tās vienkārši ir atšķirīgas
- Ignorējot izglītības iestādē ģimenes kultūru, bērnam rodas sajūta, ka viņš nav svarīgs
- Ģimenes kultūra ietekmē attieksmi pret mācībām, izglītības iestādi, utt.
- Jo lielāka saskaņa starp ģimenes kultūru un izglītības iestādes kultūru, jo skolotājam vieglāk strādāt un bērnam mazāks stress

Bērni vislabāk mācās situācijās, kas sasaucas ar ģimenes kultūru:

- jāizzina vecāku attieksme pret izglītību un tas, kā vecāki māca savus bērnus,
- jāizzina vecāku saskarsmes veidi ar citiem,
- jāizzina savstarpējās attiecības, kas pastāv bērnu dzīvē,
- jāapzinās savu spriedumu un pieņemumu neobjektivitāte, to cēloņi,
- jāizzina, kā vecāki paši risina izglītības jautājumus un kā to izmanto ikdienā.

d) Dalībnieki sadalās 4 grupās un katra grupa saņem situācijas aprakstu „Ko es mainītu šajā situācijā?”. (Sk. pielikumā). Grupu uzdevums ir mainīt situāciju aprakstus, lai veidotu sasaisti ar romu ģimeņu kultūru. Grupas prezentē veikumu. Semināra vadītājs sniedz kopsavilkumu par būtiskākajiem elementiem.

3. Ģimenes vērtību izzināšana un izmantošana mācību procesā un sadarbībā ar ģimenēm

Ilgums: ~120 min

Metodes: Lomu spēle, situāciju analīze, pāru darbs, diskusija.

a) Dalībnieki individuāli saņem darba lapas „Kas svarīgs tavā ģimenē” un aizpilda tās. Iegūtie rezultāti tiek salīdzināti ar pētījuma rezultātiem.

b) Dalībnieki tiek sadalīti grupās un tiek aicināti pārrunāt pedagoģu iespējas izzināt romu ģimeņu vērtības, tās fiksējot uz FL lapām. Dalībniekus aicina prognozēt iespējamus riska elementus, un domāt par iespējām no tiem izvairīties. Grupas prezentē iegūtos rezultātus, citi dalībnieki papildina

c) Pēc tam dalībnieki tiek sadalīti pāros, un viņu uzdevums ir modelēt situācijas, kad izglītības iestādes un ģimenes vērtības atšķiras. Pāri izspēlē lomu spēles.

4. Kvalitatīvas aprūpes pamatprincipi. Darba formas un ieteikumi darbam ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm.

Ilgums: ~90 min

Metodes: Skolotāju pieredzes analīze, video skatīšanās, spēle, minilekcijas.

a) Dalībnieki grupās formulē galvenās problēmas jeb grūtības kvalitatīvas aprūpes nodrošināšanā darbā ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm un pieraksta tās uz FL.

b) Skolotāji tiek aicināti dalīties savos pieredzes veiksmes stāstos par darba formām ar sociālās atstumtības riskam pakļautām ģimenēm.

c) Visa grupa kopā noskatās video „Brūnās acis”. Pēc video noskatīšanās, dalībnieki tiek sadalīti 5 grupās:

- * Zēns
- * Vecāki
- * Skolotāja
- * Direktore
- * Citi bērni

- Katrai grupai jāuzraksta pēc iespējas ticamākus argumentus savas rīcības pamatošanai.
- Katrai grupai jāsniedz katrai no pārējām grupām vismaz vienu ieteikumu tālākai veiksmīgai sadarbībai.

d) Semināra vadītāja noslēdz ar minilekciju par izmantojamo formu dažādību, akcentējot biežāk izmantotās formas – vecāku sapulces – dažādošanas un izvērtēšanas iespējas.

Vecāku sapulču veidi:

- * Iepazīšanās – pašu vecāku vidū, ar personālu, iestādes piedāvājumu)
- * Informatīvā (vai vajag sapulci, varbūt der informatīvi materiāli)
- * Konsultatīvā vecāku sapulce - problēmu risināšana
- * Izglītojošā (ar speciālistu piesaistīšanu, kopīgu mājas darba nozīme, attīstības īpatnības, iepazīstināšana ar grāmatu u.c.)
- * Darbnīca (mācību materiālu, ikdienā neieciešamu lietu vai rotājumu veidošana u.c.)

Sanāksmes izvērtējums:

- * Vai visiem bija fiziski ērti?
- * Vai sapulces laiks tika pielāgots transportam?
- * Vai sanāksme notika vecākiem piemērotā laikā?
- * Vai tēmas bija atbilstošas ģimeņu interesēm?
- * Vai vecāki tika informēti par sapulces plānojumu?
- * Vai ģimenes locekļi tika savstarpēji iepazīstināti?
- * Vai ģimenes aicināja izteikt viedokli un dalīties pieredzē?
- * Vai šīs sanāksmes laikā bija arī jautri brīži?
- * Vai izmantojāt vairākus informācijas pasniegšanas veidus?

- * Vai Jūs piedalītos sanāksmē, ja tas nebūtu jūsu pienākums?

Dienas noslēgums:

Dalībnieki noslēguma apļa laikā tiek aicināti ar vienu vārdu raksturot pašreizējās izjūtas pēc semināra pirmās dienas, kā arī uz post-it lapiņām uzrakstīt savus jautājumus, ja tādi ir.

2. DIENA.

Ievads:

Ilgums: ~20 min

a) Dienu iesāk ar iesildīšanās aktivitāti, lai veidotu pozitīvu noskaņojumu un aktivizētu darbam.

b) Semināra vadītājs īsi atgādina par iepriekšējā semināra dienā apgūto – nozīmīgākajām tēmām un jautājumiem, lai veidotu plūstošu pāreju pie jaunajām šīs dienas tēmām.

c) Atbildes uz iepriekšējās dienas jautājumiem.

5. Iespējas un praktiskie paņēmieni romu vecāku aprūpes prasmju pilnveidei.

Ilgums: ~130 min

Metodes: „Karuseļa metode”, praktiski uzdevumi individuāli un mazās grupās, minilekcija.

a) semināra vadītāja sniedz īsu ieskatu bērna attīstības jomās un rotaļu izmantošanas iespējās to attīstīšanai:

Rotaļa ir veids, kā bērni mācās. Netiešā, neuzspiestā veidā bērns nostiprina iemaņas, kuras būs nepieciešamas turpmākajā dzīvē, apgūst un pilnveido daudzveidīgās akadēmiskās prasmes. Piemērotā vidē piedāvāto materiālu daudzveidība, palīg līdzekļi to izpētei un brīva pieeja tiem dod iespēju bērnam:

- pētīt un pārbaudīt,
- eksperimentēt,
- attīstīt domas un idejas,
- mācīties ar mēģinājumu un praktiskas darbošanās metodi.

Rotaļa māca bērniem:

- būt patstāvīgiem,
- sadarboties ar vienaudžiem un pieaugušajiem,
- rīkoties atsaucīgi,
- izdarīt izvēli un izprast sekas,
- attīstīt rūpīgas un vērtējošas domāšanas prasmes,
- apzināt un izteikt savas vajadzības,
- cienīt citus,
- sadarbības prasmes.

Ar rotaļu palīdzību bērni mācās:

- iepazīt cilvēku, dzīvnieku un lietu raksturu
- attīstīt savas radošās spējas
- attīstīt problēmu risināšanas prasmes
- attīstīt saskarsmes prasmes
- pilnveidot sevi izziņas, valodas, emocionālajā un fiziskajā jomā
- interesanti pavadīt laiku

Bērna mācīšanās notiek, ar visām maņām iepazīstot īstus priekšmetus un materiālus. Jo tālāk mēs viņus attālinām no īstas pieredzes, jo zemāka ir mācīšanās efektivitāte. Bērniem vispiemērotākā ir tāda vide, kas līdzīga mājas apstākļiem.

b) dalībnieki tiek sadalīti 9 grupās un katrai grupai ir uzdevums domāt un uzrakstīt aktivitātes un vingrinājumus, kas palīdzētu romu vecākiem attīstīt prasmes savu bērnu attīstības veicināšanai, atbilstoši attīstības jomām, domājot par bērniem no dzimšanas līdz 3 gadu vecumam:

1. Sekmēt pieķeršanās uzvedības veidošanos
2. Savpatības izjūtas attīstīšana
3. Kustību prasmju apguve un pilnveide –
4. Prāta attīstība
5. Cilvēku sabiedrības apgūšana
6. Valodas attīstība
7. Rosināt veidot kategorijas, eksperimentēt
8. Apgūt materiālus
9. Pašpalīdzības prasmes

c) Grupas mainās ar lapām pulksteņa rādītāja virzienā, kamēr visas grupas ir izteikušas savus ieteikumus katrai no attīstības jomām un saņēmušas atpakaļ savu sākotnējo lapu. Grupas iepazīstas ar rezultātiem un prezentē veiksmīgākos un interesantākos priekšlikumus.

6. Aktivitātes bērnu kognitīvās attīstības veicināšanai bērnu sagatavošanai skolai. Apkārtējās vides elementu izmantošana bērnu izziņas procesu veicināšanai.

Ilgums: ~180 min

Metodes: Minilekcija, praktiski uzdevumi individuāli, pāros, grupās, spēles, diskusija.

a) Semināra vadītājs sāk ar īsu minilekciju par brahioloģismu (mīklas, sakāmvārdi, parunas, ticējumi) izmantošanas iespējām un nozīmi bērnu sagatavošanā skolai.

Brahioloģismu nozīme izglītībā

- Minimāls teksts paūž sabiedriski nozīmīgu gudrību
- Valodnieciski veidoti tā, lai veicinātu atmiņas attīstību
- Var lietot noteiktā sabiedriskā veidā
- Daudzkulturāls raksturs satura un uzbūves ziņā
- Ilustrē kādu tautas gudrību un to var izmantot kā pamācību/ morāli
- Veicina visas sabiedrības iesaistīšanos, nenoniecīnot nevienu

b) Grupās dalībnieki izlozē veidu, kā strādāt ar dotajiem sakāmvārdiem, mīklām, parunām, ticējumiem (Sk. Pielikumu). Katras grupas uzdevums ir veikt savu darbu pēc iespējas radošāk. Dalībnieki iepazīstina ar veikumu pārējos grupas dalībniekus

c) Seko semināra vadītāja minilekcija par vēl vienu kognitīvās attīstības veicināšanas paņēmieni - grāmatu veidošanu, izmantojot grāmatas kā kultūras tiltus:

Grāmatas kā kultūras tilti, jo

- grāmatās atspoguļojas bērna un viņa ģimenes pieredze;
- bērni jūt, kā viņa pasaules saprot, ciena, atbalsta cita citu;
- bērniem nav jāizdara izvēle starp izglītības iestādi un uzticību ģimenei;
- iespēja izrādīt cieņu sabiedrībai, pie kuras pieder bērni;
- iepazīstina ar ģimeņu pieredzi un atzīst tās dzīves gudrību;
- atklājas citas iespējas saskarsmei ar ģimenēm.

d) Dalībnieki tiek aicināti veidot grāmatu par savu vārdu:

- Patstāvīgi izvēlies grāmatas formu, lielumu, ilustrāciju veidu, burtus utt.
- Izmanto savas grāmatas tekstam atbildes uz dotajiem jautājumiem, katrai atbildei veltot vienu lapas pusi.
- Izlasi sava vārda grāmatu grupai.

Jautājumi par vārda grāmatas - stāsta veidošanai:

- Kas izvēlējās tavu vārdu?
- Kad to izvēlējās?
- Vai padomā bija arī citi vārdi?
- Vai jūsu ģimenē ir vēl kāds ar tādu pašu vārdu?
- Vai jūs pazīstat vēl kādu citu ar tādu pašu vārdu? Vai zināt kādas slavenības ar tādu pašu vārdu? Vai jūsu vārds ir unikāls?
- Kāda ir jūsu attieksme pret to, ka jums ir tāds pat vārds kā kādam citam vai pret to, ka nevienam citam nav tāda vārda?
- Vai jūs vienmēr sauc vārdā? Kā vēl jūs sauca? Kas jūs tā sauca? Kad?
- Kāda ir jūsu attieksme pret savu vārdu? Vai jūsu attieksme laika gaitā ir mainījusies? Kādā veidā?

e) Semināra vadītāja sniedz īsu ieskatu par apkārtējās vides elementu izmantošanu bērnu izziņas procesa veicināšanai, akcentējot svarīgākos vides nosacījumus:

- drošība
- pārredzamība
- atbilstība
- ērta funkcionēšana
- izvēli nodrošinoša
- estētiska.

f) Skolotāji gatavo galda spēles, kas palīdz bērniem iemācīties pazīt mehānisko un elektronisko pulksteni un orientēties kalendārā. Šīs spēles pedagogi pēc tam var pagatavot kopā ar vecākiem, tās neprasa lielus materiālos līdzekļus, jo to sagatavošanai nepieciešamie materiāli ir atrodami praktiski katrā mājsaimniecībā.

7. Semināra noslēgums.

Ilgums: ~30 min

Metodes: semināra izvērtējums, noslēguma aplis (atgriezeniskā saite), apliecības.

a) katrs dalībnieks saņem post-it lapiņu ābola formā un tiek aicināts uz tās uzrakstīt, ko ir guvis šajā seminārā.

b) semināra vadītājs atgādina par lapiņām, kas tika veidotas semināra pirmās dienas sākumā. Dalībnieki tiek aicināti pielīmējot ābolu blakus lapiņai, salīdzināt un dalīties savās pārdomās.

c) dalībnieki aizpilda semināra izvērtējuma anketas.

PIELIKUMI

BINGO - Ko Tu zini par romiem?

1. Kurš apzīmējums ir vecāks – romi vai čigāni?

- a) Vārds „romi” ir vecāks
- b) Vārds „čigāns” ir vecāks
- c) Neviens, jo tas ir viens un tas pats

2. Vai romiem ir karogs un himna?

- a) Ir karogs, bet nav himnas
- b) Nav ne himnas, ne karoga
- c) Ir gan himna, gan karogs

3. Kad romi sāka dzīvot Eiropas reģionā?

- a) 15. gadsimtā
- b) 18. gadsimtā
- c) 9. gadsimtā

4. Kad romu bērniem Latvijā izglītība kļuva obligāta?

- a) 18. gadsimtā
- b) 20. gadsimtā
- c) 21. gadsimtā

5. Cik daudz romu dzīvo Eiropā?

- a) 15 000 000
- b) 2 500 000
- c) 1 500 000

KAS SVARĪGS TAVĀ ĢIMENĒ?

1. Manā ģimenē bērniem vajadzēja
.....
2. Manā ģimenē bērniem nekad nevajadzēja
.....
3. Ja bērns manā ģimenē bija sadusmojies, vecāki
.....
4. Veids kādā bērni izrāda cieņu pieaugušajiem,
.....
5. Sakārtojiet zemāk minētās vērtības atbilstoši savai pārlicībai:
 - izglītība
 - pakļaušanās
 - fiziskā izturība
 - drosmē
 - pieklājība
 - pašpārliecinātība
 - jautrība
 - spēja izmantot citus savā labā
 - sabiedriskā dzīve
 - rūpes par cilvēkiem, kam nav paveicies
 - ģimene
 - reliģija
 - nauda
 - kaimiņu domas
 - gara spēja
 - pieticība, taupība

Ģimenes svarīgākās vērtības

Absolūtais aptaujas dalībnieku vairākums par vissvarīgākajām ģimenes vērtībām atzinuši mīlestību, uzticību un bērnus. Kā ģimenei ļoti nozīmīgas vērtības minētas arī godīgums, drošība, pastāvīgums un stabilitāte, spēja upurēties tuvāko labā un iejūtība. Trešā daļa respondentu kā nozīmīgu vērtību minējuši darbu, svarīga izrādījusies arī prasme nopelnīt, turklāt darbu un prasmi nopelnīt kā būtisku vērtību min ievērojami vairāk vīriešu nekā sievietes. Biežāk minētās citas ģimenei svarīgas vērtības ir jautrība, atbalsts, cieņa un māka uzklaut.

Ģimenes svarīgākās vērtības			
Vērtības	Kopā (%)	Vīrieši (%)	Sievietes (%)
mīlestība	91	86	92
uzticība	79	82	78
bērni	69	64	69
godīgums	53	49	54
drošība	51	44	52
pastāvīgums un stabilitāte	38	37	38
spēja uzpurēties tuvāko labā	34	35	34
iejūtība	31	33	31
darbs	31	37	31
prasme nopelnīt	13	21	11
mūsu ģimenē nav īpašu kopīgu vērtību	2	5	1
citas (nosauciet)	8	6	9

*T/c aptauja Latvijas ģimeņu vērtības tika veikta 2007. gada maijā sadarbībā ar portāliem www.draugiem.lv un www.calis.lv. Tajā kopumā piedalījās 1440 respondenti, 90 procenti aptaujāto bija cilvēki sociāli un ekonomiski aktīvajā vecumā no 18 līdz 45 gadiem. No kopējā aptaujas aizpildītāju skaita 85 procenti respondentu bijušas sievietes un 15 procenti – vīriešu, tostarp 55 procenti – precēti cilvēki

Vecāki kā pirmie un vissvarīgākie aprūpētāji

Vecāki ir pirmie bērnu audzinātāji. Mīlot savus bērnus, katra ģimene cenšas dot viņiem to svarīgāko, kas palīdzētu dzīvot laimīgi, pieņemt pareizus lēmumus, gūt panākumus. Bet kas ir svarīgākais? Nauda un sociālais statuss nenodrošina laimes un prieka izjūtu, turklāt šīs vērtības ir viegli zaudēt. A. Ādlera psiholoģijas skolas pārstāvji ir konstatējuši īpašības, kas atšķir laimīgus un veiksmīgus cilvēkus no tiem, kuri nav laimīgi un nav atraduši ceļu uz savas dzīves mērķi. Ņemot vērā šīs atziņas, vecāki vislabāk var palīdzēt saviem bērniem, ieaudzinot viņos tās īpašības, kas ir nepieciešamas, lai veiksmīgi tiktu galā ar dzīves izaicinājumiem. Šīs īpašības ir – **piederība, spēja rūpēties par sevi un uzņemties atbildību par savu dzīvi, savas nozīmes apziņa un drosme rīkoties.**

Piederības izjūta, “mēs izjūta” ir ļoti svarīga jebkuram cilvēkam, lai viņš justos drošībā. Pati bērna spēja izdzīvot ir atkarīga no tā, vai ir kāds, kas par viņu rūpējas, jo viņš pats nespēj sevi aprūpēt. Audzināšanas galvenais mērķis ir attīstīt bērnā sociālo interesi kā pamatu bērna laimei un viņa turpmākai fiziskai un psihiskai piemērotībai dzīvei sabiedrībā.

Arī esot pieaugušam, cilvēka labklājība ir ārkārtīgi lielā mērā atkarīga no viņa attiecībām ar citiem cilvēkiem – piemēram, parasti karjera ir veiksmīgāka tam, kuram ir labāk attīstītas komunikācijas prasmes. Tuvu attiecību veidošana un saglabāšana, atbalsta sniegšana un saņemšana, sadarbošanās, produktīva konfliktu risināšana arī nosaka cilvēka spēju veiksmīgi un laimīgi dzīvot. Pamats šo prasmju attīstīšanai ir attiecības ar vecākiem un starp vecākiem. Bērnam ir svarīgi just piederību pie savas ģimenes, citādi viņš jūtas nedrošs, izolēts un meklē kādu citu grupu, kas viņam var nodrošināt piederības izjūtu, un galu galā viņš kļūst no tās atkarīgs un, iespējams, nonāk vienaudžu nelabvēlīgā ietekmē.

Spēja rūpēties pašam par sevi sāk attīstīties jau agrā bērnībā. Neviens bērnam neliek mācīties noturēt galviņu vai staigāt, tomēr bērns katru dienu cītīgi cenšas apgūt jaunas iemaņas un prasmes. Ja bērns spēju par sevi rūpēties un patstāvību apgūst vidē, kas iedrošina, un sapratnes pilnā gaisotnē, viņš kļūst patstāvīgs un spēj uzņemties atbildību par sevi un savu dzīvi. Lai šī spēja attīstītos, vecākiem ir svarīgi pamazām nodot kontroli par dažādām bērna dzīves jomām viņa paša rokās. Ja šīs spējas attīstība bērnam ir traucēta, viņš vai nu kļūst atkarīgs un baidās uzņemties atbildību par sevi, pieņemt patstāvīgus lēmumus, vai arī sāk aktīvi pretoties vecāku (un turpmāk – skolotāju, priekšnieku un jebkuru citu autoritatīvu personu) mēģinājumiem viņu kontrolēt. Šāda pretošanās jeb cīņa par varu par katru cenu var būt ļoti destruktīva un izraisīt daudz problēmu nākotnē gan darba attiecībās, gan privātajā dzīvē. Māka rūpēties pašam par sevi ir pamats pašdisciplīnai, spējai kontrolēt savas emocijas un uzvedību, apziņai, ka “mana dzīve ir manās rokās, un es to varu veidot tādu, kādu vēlos”.

Savas nozīmes apziņa, izjūta, ka no mums kaut kas ir atkarīgs, ka mēs daudz lietas varam mainīt, ir nepieciešama, lai vispār sāktu rīkoties. Tā ir pamats veselīgam pašvērtējumam. Tad, kad zinām, ka esam nozīmīgi savā ģimenē, mēs vēlamies iet “lielajā pasaulē” un sasniegt izvirzītos mērķus. Uz apziņas, ka no mums daudz kas ir

atkarīgs, balstās atbildības izjūta, kas savukārt ir priekšnosacījums līdera spējai un augstam ražīgumam

Īpašība, kurai cilvēka likteņa veidošanā ir ārkārtīgi svarīga nozīme, ir **drosme** – drosme rīkoties, par spīti tam, ka pastāv neizdošanās risks, un drosme neizdošanas gadījumā saņemties un sākt visu no sākuma. Tā ir arī drosme izteikt savu viedokli un, ja nepieciešams, nepakļauties vairuma viedoklim. Drosme nav bezbailība – tā ir spēja tikt galā ar savām bailēm un nedrošību un iet uz priekšu, darot savu darbu. Drosme ir optimisma pamats, tā ir vēlme saprātīgi riskēt un mēģināt ko jaunu. Cilvēki, kam drosme nav attīstīta, koncentrējas uz to, ko viņi nevar. Viņi cenšas izvairīties no rīcības, jo – “kas nerīkojas, tas nekļūdās”. Drosme iet roku rokā ar spēju pieņemt saprātīgus lēmumus.

Visi šie faktori cieši ietekmē indivīda pašcieņas un pašvērtējuma veidošanos. Atkarībā no tā, kā cilvēks sevi vērtēs - augstu vai zemu – būs atkarīga viņa uzvedība, lielā mērā attieksme un rīcība.

Uzdevumi bērnu attīstības veicināšanai vecumā no dzimšanas līdz 3 gadiem:

- 1 Sekmēt pieķeršanās uzvedības veidošanos – veidojas uzticēšanās, mīluma pilna pieķeršanās, ticība sev un citiem. Šķiršanās – sevis kā unikālas personas psiholoģiskā uztveršana; bērns mācās bez rūpēm šķirties no mātes.
- 2 Savpatības izjūtas attīstīšana – ko cilvēks prot, sevis apzināšanās laikā, telpā un attiecībās ar cilvēkiem; pašcieņa, paškontrolē. Sevis kā kompetentas personas veidošana.
- 3 Kustību prasmju apguve un pilnveide – lielo un sīko muskuļu kustību prasmes
- 4 Prāta attīstība – mācīšanās domāt, sakārtot secībā, novērtēt objektu esamību un izturību, sāk apgūt cēloņus un sekas, pilnveidojas uztveres spējas.
- 5 Cilvēku sabiedrības apgūšana – kādas ir iespējas un ierobežojumi sabiedrībā; dzīve ģimenē un sabiedrībā.
- 6 Valodas attīstība – receptīvā (uztveres spēja) un ekspresīvā (spēja izteikties)
- 7 Rosināt veidot kategorijas, eksperimentēt, saskatīt modeļus. Mācīties paredzēt, kas būtu sagaidāms.
- 8 Apgūt materiālus – kā tie funkcionē, ko bērns ar tiem var darīt, kā tie attiecas uz bērnu un cits uz citu.
- 9 Pašpalīdzības prasmes – saziņa (ieskaitot raudāšanu), ēšanu, prasme pašam apgērbties utt.

**MATERIĀLS DARBAM AR BRAHIOLOĢISMIEM
MĪKLAS**

Baznīcā iet ar galvu uz leju.	Nagla
Bikses kāposta galvā pakārtas.	Bizes
Balta, balta jumprava, pūrduļains deguns.	Svece
Ar roku apņemt var, saskaitīt nevar.	Mati
Aitiņa bez kauliņiem, vilciņš bez zobīņiem.	Bērns pie mātes krūts
Acis bez plakstiem, galva bez matiem, piens bez pupa, ir aste, bet nav kāju.	Zivs
Vecmāmiņai simts gadu, kupra viņai nav, augstu tup, tālumā redz, Atnāks nāve pēc vecenītes, kļūs viņa par būdiņu.	Priede
Kam ūsas garākas par kājām?	Prusaks
Iet kā kungs, sēžas kā ģenerālis, aiziet kā čigāns.	Sniegs
Kājas mājā, galva debesīs.	Dūmi

ROMU TAUTAS SAKĀMVĀRDI

- Dievs redz visu, bet nestāsta to nevienam.
- Ja strauts neseko tev, seko tu strautam.
- Kā pasaule mainās! Šodien medus, rīt - sīpols.
- Ne jau viss, kas apaļš, ir ābols.
- Ja zirgs ir beigts, vari mest projām arī seglus.
- Neviena diena nav tik gara, ka beigās neatnāktu nakts.
- Ko vējš atnesis, to tas drīz aiznesīs.
- Veselība ir labāka par naudu un godu.
- Divas acis, lai redzētu, divas ausis, lai dzirdētu, un viena mute, lai klusētu.
- Ja kāds tev glaimo, tad zini - viņš tevi ir apkrāpis vai grasās to darīt.
- Neviena nezina, vai viņa svece degs līdz pusnaktij.
- Ja nekas neplīstu, nebūtu podnieku.
- Novēli savam kaimiņam govi, lai Dievs tev iedotu divas.
- Labāk varš kabatā nekā zelta pogas pie kaimiņa svārkkiem.
- Vai gribi dot kažim pieliekamā atslēgas?
- Sniedz viņam roku sveicienam, bet pēc tam pārskaiti savus pirkstus.
- Viņi tērpjas skrandās, bet brēc pēc paklājiem.
- Skopuļa zupa nedod sātu.
- Mīli un glaimo atklāti; nīsti un paturi to pie sevis.
- Viens zaglis apzaga otru, un Dievs debesīs nobrīnījās vien.
- Kas zags olas, tas zags arī vistas.
- Melim īss mūžs.
- Trakie arī ir cilvēki.
- Ja vējš izrauj koku, saskrien daudz cirtēju.
- Labāk pieredzējis velns nekā nepieredzējis eņģelis.
- Tukšais vēders negrib dejot, pilnais nejaudā.
- Kas tur suņus, lai sagādā arī desu.
- Suns arī bez zobiem paliek suns.
- Ēzelis māc peldēt septiņos veidos, bet, ieraudzījis ūdeni, aizmirst visus septiņus.
- Tas, kurš tur trepes, ir tāds pats zaglis kā tas, kurš zog.
- Aklajam vienalga, cik maksā svece.
- Mirt ir grūti, dzīvot vēl grūtāk.
- Ko zina trīs, to drīz zinās vēl trīsdesmit.
- Labāk tuvs kaimiņš nekā tāls radnieks.
- Pasaule ir kāpnes: viens kāpj augšup, cits - lejup.
- Ūdenī lietus lāses nebaidās cita no citas.
- Labu vērsi pazīst aizjūgā, labu māti pie šūpuļa.
- Mīlestība ir sirds zobu sāpes.
- Kurš iemīlas, ir piedzēries, kurš apprecas, ir nelga.
- Naids ir dvēseles dilonis.

- Ar karoti viņš man dod ēst, ar kātu man izdur aci.
- Vējš ir velna šķavas.
- Kas vāra indi, tā tam jānogaršo.
- Kas dienu vecāks par tevi, tas par gadu gudrāks.
- Dievam būtu daudz darba, ja viņš klausītos arī ēzeļa brēkšanā.
- Nekad neslavē savu draugu, jo tā tu slavēsi pats sevi.
- Kas slavē pats sevi, apkauno savus draugus.
- Vai tu kropļa priekšā klibot taisies?
- Gods ir kā piens – top netīrs no vismazākā puteklīša.
- Ķirbis arī izvārīts netop par meloni.

ROMU TAUTAS TICĒJUMI

- Ja ap galvu apmetis loku sikspārnis, cilvēkam jāuzmanās, jo visdrīzākajā laikā ienaidnieks viņam sagādās nepatīkšanas. No tām var izvairīties, ja cilvēks neturpina ceļu un griežas atpakaļ vai arī sāk iet, ja stāvējis uz vietas. Ja sikspārnis pielido pie loga, vai pat ielido istabā, ģimenē gaidāmas bēdas.
- Ja naktī redz zogamies kaķi, pret to jāpagriež īkšķis, jo šis kaķis var būt ragana vai pārvērties velis, kas var nodarīt cilvēkam ļaunu.
- Ja kaķis mazgājas uz sliekšņa, nāks labi ciemiņi. Ja kaķis kasās pie durvīm, nāks nepatīkami ciemiņi.
- Kad suns izkašņā zemi pie durvīm vai telts priekšā, tad drīz kāds mirs, ja ar šo zemi neapbērs kvēlojošas ogles.
- Neparastā vietā saticis vilku, drīz piedzīvosi lielu prieku.
- Ja tālumā redz aizskrienam lapsu, skaļi jāpasaka vēlēšanās. Tā piepildīsies, ja lapsa pēkšņi mainīs virzienu.
- Ja sastop zebieksti, kad līdz ir kas ēdams, tad to vairs nedrīkst ēst, citādi slimība klāt.
- Ja vāveri redz pirms saulrieta vai naktī, tad tā ir laba zīme. Taču, ja to ierauga dienā, tad gaidāma neveiksme.
- Peles un žurkas vienmēr vēsta nelaimi un nāvi. Ja pele vai žurka pārskrien pāri gulošam cilvēkam, tas saslims. Ja gulētājs bijis slims, tad drīz mirs.
- Zaķis nes sliktus jaunumus.
- Ja zirgs naktī zviedz, viņš redz ļaunos garus. Zīrgam, kas nule izpeldējies tekošā ūdenī un iznācis krastā, nedrīkst uzreiz tuvoties, jo tas nes līdzīvu nivašu siekalas, kuras atņem cilvēkam prātu.
- Ēzelis allaž nes laimi. Ja kāzu gājienam ceļā gadās ēzelis, tad laulībā būs daudz bērnu.
- Ja pie telts apstājas govš, drīz gaidāma priecīga vēsts. Ja pie telts apstājas vērsis, gaidāmas nepatīkšanas.
- Satikts aitu ganāmpulks nes laimi. Ja aitas bēg no ceļinieka, viņa ieceres neizdosies.
- Ja ierauga lidojam plēsīgu putnu ar laupījumu zobos, trīs reizes jāspļauj gaisā, citādi kaut ko pazaudēsi.
- Ja žagata aizlido pa labi, tas nozīmē laimi; ja tā aizlido pa kreisi, tas vēsta nelaimi. Lai no nelaimes izvairītos, žagatai jāmet pakaļ kvēlojošas ogles.
- Ja lakstīgala naktī dzied tuvu pie telts, arī jāiznes bļodiņa ar pienu, jo apkārt staigā velis un ilgojas pēc palicējiem.
- Ja slimnieka istabā ielido bezdelīga, viņš drīz izveseļosies.
- Kas atrod pupuķa ligzdu, drīz dabūs daudz naudas.
- Ja bērns guļ uz zemes un dzird dzeguzi kūkojam, viņš tūlī jāpaceļ, lai nesaslimtu.
- Gaiļa dziesma aizbiedē ļaunos garus. Ja ceļinieks dzird gaiļi dziedam, ceļa galā gaidāms liels prieks.

- Ja stārķis, pavasarī pirmoreiz ieraudzīts, lido, tad šajā gadā viss ies no rokas; ja stārķis stāv uz vienas kājas, gaidāmi lieli zaudējumi, un, ja tas parkšķina, būs daudz nepatīkšanu strīdu dēļ.
- Ja ierauga lidojam dzērvju kāsi, rokas jāsabāž kabatās, citādi būs jāzaudē nauda.
- Ieraugot ķirzaku, kādu gabaliņu jāpaskrien tai līdzī, lai nepazaudētu savu laimi.
- Kas nosit čūsku, to pamet veiksmē. Ja čūska pārrāpo pār ceļu pēc daudzām nepatīkšanām, gaidāma liela laime.
- Kas nosit krupi, tam deviņus gadus neveiksies.
- Ja ierauga krupi, tam apkārt jāsaliek salmi vai zāles stiebri, pie katra kaut ko iedomājoties. Pār kuru stiebru krupis pārrāpos, tā vēlēšanās piepildīsies.
- Ja tuvu ūdens virsmai redzi daudz zivju, drīz satiksi draugus, viena pati zivs ir skumju zīme.
- Kas pusnaktī ēd zivis, tas redz sapni, kas agri vai vēlu piepildīsies.
- Kur daudz dievgosniņu, tur labi augs labība.
- Ja dievgosniņa nolaižas uz rokas, saņemsī dāvanas.
- Ja mājā iemitinās skudras, tad mājas mieru drīz iztraucēs svešinieki.

Lietus līs:

Ja zosis un pīles ātri un bieži nirst
Ja vistas agri iet gulēt
Ja putni peras smiltīs
Ja kurmji naktīs izrok daudz zemes
Ja bezdelīgas lido zemu
Ja dzērves lido zemu un pa vienai kliegdamas
Ja dzeguze kūko tuvu ciemam
Ja ir daudz uzmācīgu mušu
Ja blusas stipri kož
Ja sliekas nemierīgi rāpo šurpu turpu
Ja vakarā daudz krupju
Ja taureņi rāmi sēd uz ziediem

Jauks laiks gaidāms:

Ja putni mundri laidelējas šurpu turpu
Ja baloži dūdo skaļi un ilgi
Ja bezdelīgas un cīruļi lido augstu gaisā
Ja vakarsaules gaismā odi sijājas baros
Ja redzams daudz mēslu vaboļu
Ja skaļi kurkst vārdes
Ja zvirbuļi skaļi un ilgi čivina, gaidāms lietus vai sniegs
Ja putni no rīta dzied, cik spēka, pēcpusdienā līs

IETEIKUMI SKOLOTĀJAM PAR VĀRDA GRĀMATU VEIDIEM

Grāmatas akropanta veidā - katram burtam veltīta 1 lapa

Grāmatas ar valodas skanisko akcentu - valodas skaniskais elements rosina iztēli un kļūst par grāmatas veidošanas pamatu

Kā man mainīja vārdu - bieža parādība, kad dzīves laikā vārdu dažādu iemeslu dēļ maina tuvinieki, skolotāji. Piem. pārbraucot dzīvot uz citu valsti

Cilvēks, kura vārdā mani nosauca - iespēja izteikt pateicību cilvēkam, kuram par godu ieguvuši savu vārdu, iespēja pastāstīt par šo cilvēku

Attieksmes maiņa pret savu vārdu - ir bijis notikums, kas izmainījis jūsu nepatiku, iespēja palīdzēt citiem, kuriem arī nepatīk savs vārds

Nezināmais vārds - iespēja pastāstīt par vārdu, kuru nezina citi kultūras vai citu iemeslu dēļ

Kā izvairīties no ķircināšanās - zēni bieži ķircina viens otru vārda dēļ, tas var būt stāsts, kā tādā gadījumā tikt galā, kā tas notika ar tevi

Interesants cilvēks ar parastu vārdu - pārējie grupas/klares dalībnieki palīdz atrast cilvēka vārdos kaut ko īpašu, stāsta par citu cilvēku ar tādu pašu vārdu

KAS IR CILVĒKA Vārds

Mūsu vārds ir viens no spēcīgākajiem mūsu individualitātes vadītājiem. Daudzās kultūrās ir īpašas ceremonijas, kas saistītas ar vārda došanu. Ir kultūras, kurās vārds tiek dots uz visu mūžu, citās bērna vārds tiek mainīts, kad viņš kļūst pieaudzis, lai pieaugušā vārds labāk atspoguļotu cilvēka raksturu. Dažās kultūrās tiek izmantoti senču vārdi, citās – mirušā radnieka vārds nekad vairs netiek izmantots. Dažās kultūrās pieaugušo vārdiem tiek pievienoti īpaši godbijības vārdi, lai paustu cieņu pret viņu stāvokli sabiedrībā, tajā pašā laikā citās kultūrās vārdi tiek doti, balstoties uz kalendāru – tiek dots tā svētā vārds, kura piemiņai veltīta atbilstošā diena, dažās kultūrās vārda skanīgums un tā popularitāte ir visnozīmīgākie vārda izvēles kritēriji. Vārdi ir svarīga kultūras daļa.

Lai arī tradīcijas ir daudzveidīgas un visu kultūru vērtības ir universālas: mēs visi uzskatām, ka vārdi ir nozīmīgi, ka, lietojot personu vārdus ar pienākošos cieņu, mēs parādām cieņu citiem cilvēkiem. Tajā pašā laikā dažādās kultūrās attieksme ir dažāda. Akcentējot, ka šāda daudzveidība sabiedrībā ir norma, mēs varam palīdzēt bērniem vieglāk pieņemt pārējos cilvēkus.

Cilvēkiem var būt ļoti dažāda attieksme pret savu vārdu. Vienam patīk, citam – nē, cits dzīves laikā vairākkārtīgi vārdu maina. Neatkarīgi no tā, kā mēs izturamies pret savu vārdu, mēs ļaujam, lai mūs uzrunā vārdā. Bieži var būt vairāki atšķirīgi veidi, kā uzrunāt cilvēku. Mēs izrādām cilvēkam cieņu, ja uzrunājam cilvēku veidā, kuram viņš dod priekšroku. Iemācīties pareizi izrunāt cilvēka vārdu ir vienkāršs veids, kā paust cieņu. Kad mēs uzklausām cilvēka vārda stāstu, mēs atzīstam mūsu kopīgo iezīmi: mums katram ir vārds, bet katram mums ir savs dzīvesstāsts.

VEIDS, KĀ VEICINĀT BĒRNU PAŠAPZIŅU AR VIDES ELEMENTIEM

KOMPETENCE

- Novietojiet bērnu darbus bērnu acu augstumā
- Iedrošīniet bērnus jautāt, ja viņiem nepieciešama pieaugušā palīdzība
- Ļaujiet izvēlēties materiālus, kurus lietot
- Veidojiet albūmu "Es varu"
- Izstādiet telpā visu bērnu darbus
- Sūtiet vecākiem bērnu veiksmes stāstus
- Lietojiet īpašus apsveikumus/ierakstus grāmatā – labie darbi
- Veidojiet bērnu darbu mapes, kurās var novērot bērnu izaugsmi

AR ATBILDĪBAS SAJŪTU

- Piedāvājiet izvēlēties aktivitāšu centrus, materiālus, kādu dziesmu dziedāt, kādu spēli spēlēt, utt.
- Veidojiet darbu karti, kurā bērni atzīmētu dienā veiktos darbus
- Plānojiet vienmēr atvērtu mākslas centru
- Pēc bērnu brīvās laika pajautājiet, ko viņi darīja un kā viņiem veicās
- Māciet bērniem runāt un stāstīt/rādīt, kā viņi jūtas

DROŠS UN PĀRLIECINĀTS

- Pieņemiet dažus likumus, ko visi ievēro
- Izlieciet bērnu dienas kārtību pie sienas
- Iedaliet dienā laiku, lai parunātos ar katru bērnu individuāli
- Brīdiniet bērnus, ka būs pāreja uz citu darbošanās veidu
- Veidojiet klases telpu kopā ar bērniem
- Ļaujiet klasē atrasties dzīvniekiem, spilveniem, rotaļlietām, u.c.

KONTAKTĒJAS AR CITIEM

- Māciet bērniem pievienoties citai grupai
- Plānojiet aktivitātes, kurās bērni darbojas kopīgi, veido kopīgas kolāžas, projektus
- Veidojiet klubus, kur pārrunāt un veikt darbus divatā
- Iegādājieties vismaz divas vienādas rotaļlietas

IR INDIVIDUALITĀTE

- Stāstiet bērniem, ka viņi ir unikāli, kas viņos ir labs un atšķirīgs
- Palīdziet bērniem izveidot grāmatu "Mana grāmata" ar viņa zīmējumiem, rakstiem utt.
- "nedēļas bērns", kurš izvēlas ko lasīt/ spēlēt
- spogulis visā augumā
- apsēdieties blakus bērnam, kad viņš zīmē un ieklausieties, ko viņš saka, stāsta, klausieties, ko bērns jautā
- pievienojiet bērna materiālus citiem materiāliem pie sienām vai kur citur, ja bērns par šīm lietām interesējas, ja tās bērnam patīk.

Pētījums „

Romu kopienā bērns tiek uztverts kā viena no svarīgākajām ģimenes vērtībām, bet viņa socializācija kopienas ietvaros ir visai sarežģīts un obligāts process. Romu kopienā katra ģimene ir atbildīga par sava bērna audzināšanu un sociālo lomu apgūšanu tādā līmenī, kādā tas ir nepieciešams romu sabiedrībā. Šis faktors ir vēra ņemams arī to iemeslu dēļ, ka romu kopienas tradicionālo dzīvi un organizāciju regulējošie noteikumi jeb „romu likums” paredz bērnu audzināšanu tradicionālajā garā, ar virzību uz etniskās identitātes saglabāšanu un kultūras attīstību. Viens no būtiskākajiem šī pētījuma jautājumiem anketās romu pieaugušajiem bija: „Vai jūsu bērniem vajag izglītību?” 95% respondentu atbildēja, ka jā, un tikai 5% – nē. Izglītība, pēc vecāku domām, ir pilnīgi nepieciešama, lai cilvēks varētu nodrošināt sev labāku nākotni un būtu noderīgs sabiedrībā. 80% – romu ģimenes apgalvo, ka arī viņu iekš-kultūrā ir būtiski mainījusies attieksme pret savu bērnu sūtīšanu skolā, jo arī romu pārstāvji vēlas būt cienījami cilvēki sabiedrībā, ko mūsdienās var nodrošināt ar sevis pierādīšanu darbā, bet darbu mūsdienās var iegūt tikai izglītots cilvēks. Mūsdienīgi domājošie 80% romu uzskata, ka romiem obligāti jāiegūst 9 klašu izglītība, 23% – ka nepieciešama 12 klašu izglītība, tikai 3,4% domā, ka nepieciešams mācīties vismaz 7 klases, lai apgūtu pamatprasmes, bet 6,6% romu izsaka viedokli, ka jo augstāku izglītību cilvēks iegūs, jo – labāk. Galvenie šī viedokļa argumenti ir, lai varētu vairāk nopelnīt savai ģimenei – 56% respondentu viedoklis, un lai varētu iegūt citu cilvēku pozitīvu attieksmi un cieņu, tai skaitā romu cilvēku, – 42% respondentu viedoklis. Savukārt, 2% romu respondentu uzskata, ka izglītība neko nedod, jo tās esamība nenodrošina darba un iztikas iegūšanu. Romu vecāki sarunās tomēr uzsver, ka viņi saprot, ka izglītība viņu bērniem mūsdienās ir nepieciešama, tomēr nav īsti pārliecināti, vai laba izglītība vien spēs nodrošināt nākotnē viņu bērniem darbu un iztiku, jo vienlaikus pastāv arī citas grūtības.

Par svarīgākajiem elementiem, lai bērni ietu uz skolu, romu vecāki uzskata: – bezmaksas skolas mantas (grāmatas, burtnīcas, soma u.c.), ēdināšana skolā un transports uz skolu, – lai skola būtu tuvu mājām, – skolotājiem jābūt sagatavotiem un saprotošiem darbā ar romu bērniem, – lai klasē būtu skolotāja palīgs - roms, – lai bērni varētu būt skolā visu nedēļu, – lai skolotājas ir laipnākas un vairāk pieskatītu mazākos bērnus, – lai bērns pats gribētu mācīties. Papildus augstāk minētajam, vecāki domā, ka arī izglītības iestādē un valsts izglītības sistēmā kopumā būtu daudz kas maināms, lai romu bērni tur justos pieņemti: skolotājiem jāmaina sava attieksme un mācību metodes, kā arī mācību saturs vairāk jāsaista ar tā lietderību praktiskajā dzīvē; mācību sākumposmā nepieciešams skolotāja palīgs - roms; audzināšanas ietvaros vairāk mērķtiecīgi jāstrādā arī pozitīvas pieredzes veidošanā skolēnu savstarpējās attiecībās. Romu vecākiem ir būtiska arī bērnu nepiespiestība, lai bērns netiktu pārlietu „piebāzts” ar nevajadzīgām uzvedības manierēm un skolas

gudrībām. Gandrīz visi respondenti teica, ka viņi sagaida, lai sabiedrība mainītu savu attieksmi pret romiem. Daudzi romi atzinās, ka pašiem romiem arī jāmainās, bet viņi sagaida, ka valsts nāks viņiem pretī, vairāk pievēršot uzmanību romu problēmām. Pretēji romu dabai, šķiet, ir izskanējušais ieteikums, ka valstij „jāpiespiež” romu bērnus apmeklēt skolu, tomēr tas parāda, ka pašiem romiem bieži trūkst pašorganizēšanās prasmju. Viņuprāt romi ir tuvi Dabai – dzīves būtību un cilvēciskus kontaktus izprot reāli, nevis surogāta veidā. Tāpēc grūts brīdis pienāk tad, kad, iestājoties skolā, bērnam jāklūst nopietnam. Problēma slēpjas tajā apstākļī, ka, no vienas puses, sabiedrībā valda vēsturisks un stereotipisks priekšstats, kas romus ierindo otršķirīgā cilvēku kategorijā. No otras puses – romi ir pasīvi, samierinājušies un, mazvērtības kompleksa vadīti, jūtas pārliecināti pašu radītā nostādne „mani neņem darbā tāpēc, ka esmu roms”.

Romu kopienai raksturīgās etnopsiholoģiskās un etnosociālās īpatnības, kas negatīvi ietekmē izglītošanos: – neirotiska (sakāpināta) un neirastēniska (novārdzināta) nervu sistēmas reakcija, cīnoties ar sadzīves grūtībām – liela daļa romu atrodas akūtā psiholoģiskā stāvoklī un nav patstāvīgi spējīgi organizēt savas dzīves attīstību; – absolūta sociālā nabadzība ar pašsaglabāšanās instinktu (pozitīvi) kā aizsargmehānismu (negatīvi); – trīs un vairāk paaudžu dzīvošana kopā, kas izraisa konfliktus, kā arī pazeminātu un nospiedošu psihisko tonusu ģimeņu locekļu attiecības; – izteikta kolektīvā apziņa, daudzi bērni aug bez īstajiem vecākiem (atrodas cietumā, devušies uz ārzemēm u.c.), ģimenē vecākajiem bērniem jāpieskata mazākie brāļi un māsas u.c.; – pāragra nervu sistēmas uzbudinātība (akcelerācija) romu bērniem; – norobežošanās no sabiedrības (nēsā sev līdzīgu pasauli un rada to atkal un atkal no jauna); – arī sasniedzot pilngadību romu jaunieši saglabā nekritisku attieksmi pret sevi; – asociālas vecāku individuāli tipoloģiskās īpatnības; – “cietuma sindroma” klātbūtne kopienā; – dažādu romu spēku viedokļu sadursme, kas pastāv kopienā (starp vecumiem un dzimumiem, līderiem, ģimenēm, radniekiem, pilsētām); – negatīva, vai nav vispār, mācīšanās pieredze - kritiska attieksme un skepse; – pieaugošs nepilno ģimeņu skaits, dzīvesbiedru maiņa, atsevišķos gadījumos tuva asinsradniecība; – vecāku formālā pieeja izglītības problemātikai un tēvu pasīvā loma šo problēmu risināšanā; – iekš kultūras stagnācija un “vāveres riteņa” mehānismu darbības pastāvēšana; – romu sievietēm uzkrata pārcilvēcīga atbildība ģimenēs; – konkrēts domāšanas un rīcības veids – dzīvi redz šauri un rīkojas tikai tad, kad notiek tieša saskare ar problēmu/parādību; – pretrunīgi atšķirīga romu kultūras interpretācija romu līderiem un romu tautai; – straujās ekonomiski politiskās izmaiņas valstī rada romu kopienā iekšēju haosu. Jāsecina, ka problēma pastāv romu etniskā iekš-kultūrā, kas ir izveidojusies kā vesela problēmu sistēma un mehānisms, kurš atkārtojas un griežas ap savu asi. No etnopsiholoģiskās analīzes viedokļa ir — 34 — pamats domāt par frustrācijas stāvokli – neziņa un neskaidrība par nākotni; ilgstoša atrašanās nemainīgā psihoemocionālā stāvoklī jeb romu dzīve ir iesprūds.

Zemos sociālos apstākļos, protams, mācības skolā nevedas, problēmu pastiprina arī novērotie depresijas simptomi romu skolēniem – nevērtības sajūta, vainas apziņa u.c. Tāpat romu kopienā vērojams akcelerācijas (lat. *acceleratio* – paātrinājums) fenomens, kas izpaužas tā, ka cilvēka „pases vecums” (bioloģiskais vecums) nesakrīt ar cilvēka „iekšējo vecumu” (psiholoģisko vecumu), tātad – cilvēka spriedumi un uzvedība var apsteigt bioloģisko vecumu (runā kā pieaugušais), bet var arī atpalikt (40 gadi, bet rīkojas bezatbildīgi kā bērns). Turklāt attīstības process ir jāskatās no vairākiem aspektiem – intelekta, fiziskā un emocionālā attīstība – kas nereti bērnus, pedagogus un vecākus stipri apgrūtina un rada akadēmiskas problēmas skolas programmas apgūšanā atbilstošā vecumposmā, kā to nosaka valsts normatīvie dokumenti.

Šo īpatnību atbalss romu izglītībā: – izglītības nepieciešamību saskata tikai kā elementāru un pamatiemaņu apgūšanas iespēju, skolu asociējot ar īslaicīgu procedūru, kurai ir jāiziet (jāizmokās) cauri kādu noteiktu laika posmu; – ar izglītību saistītās jomās romu vecāku rīcība pārsvarā izpaužas vainas novelšanā uz sociālajiem darbiniekiem, pedagogiem un skolu kopumā, kā arī dzīves apstākļu vainošanā; – vairāk kā pusē gadījumā tieši romu bērni nosaka, ka viņi pamet mācības skolā, ko pamato ar to, ka arī viņu vecāki nav gājuši skolā; – mācību motivācijas, izziņas interešu trūkums un abūlija - nepēja gribēt; – grūtības izšķirties un izlemt, kas robežojas ar sociālo fobiju, bailes uzņemties un rīkoties (ko par mani runās citi romi), kas ir kultivēta tēla sekas; – romu kopienas ilgstoša atrašanās psiholoģiski nospiebtā stāvoklī, kas robežojas ar pesimismu un depresiju (kāda tam jēga, tāpat nekas nemainīsies), kas izraisa nevērtības sajūtu, vainas apziņu un pašnosodīšanas iedomas romu bērniem un jauniešiem; – adaptācijas grūtības skolas un mācību vidē, ko pastiprina valodas barjera; – nievājoša attieksme pret romiem skolā, sastopams arī psiholoģisks terors jeb mobings; – zemo sociālo apstākļu dēļ nav nodrošināts minimums, lai bērns/jaunietis varētu apmeklēt izglītības iestādi; – romu bērnu „stigmatizēšana” – tiek uzlikts „neveiksmnieka”, „huligāna” u.c. zīmogi; – cīņa starp skolu un vecākiem – dažādu uzskatu par bērnu izglītošanās vajadzībām spēka puses; – pedagoģiski ielaisti bērni – bezatbildīgu, neorganizētu vecāku bezdarbības sekas; – pedagoģijā trūkst kultūrkompences pret atšķirīgu kultūru bērniem; – ilglaicīgi neatrisinātās romu kopienas problēmas (tai skaitā, zems izglītības līmenis, bezdarbs u.c.) bremzē vispārējo integrāciju vietējā sabiedrībā.

Secinājumi:

Latvijas romu ģimeņu etnopsiholoģiskos nosacījumus un viņu attieksmi, tradīcijas un vajadzības bērnu izglītošanā veido:

- Romu attieksme pret izglītības nozīmi un tās nepieciešamību ir cieši saistīta ar romu tradicionālo kultūru un kultūras vēsturi. Romu tradicionālais nodarbošanās un

dzīves veids ilgstoši nebija atkarīgs no izglītības līmeņa un profesijas kvalifikācijas. Romu tradicionālā sociālā kārtība ir viens no skolu pamešanas galvenajiem faktoriem, piemēram, agrās laulības un ģimenes veidošana. Tomēr tas vairāk norāda uz izglītības pozīciju romu kopienas vērtību skalā, kur ģimenes veidošana ir prioritārāka par izglītošanos. Izglītība ir nepieciešama, bet ir jautājums, cik augstam jābūt tās līmenim, kas ir atkarīgs no konkrētās romu ģimenes vērtībām.

- Liela romu kopienas daļa apzinās izglītības nepieciešamību izdzīvošanai mūsdienu sabiedrībā, tomēr daļa romu pārstāvju arī šodien neizprot izglītības nozīmīgo lomu sociāli ekonomiskajai stabilitātei un labklājībai. Romu vecāki uzsver, ka viņi nav īsti pārliecināti, vai laba izglītība vien spēs nodrošināt nākotnē viņu bērniem darbu un iztiku, tāpēc nereti bērnu sūtīšana uz skolu tiek uztverta formāli, pakļaujoties pašvaldību atbildīgo darbinieku „spiedienam”.

- No vienas puses romu kopienā bērns tiek uztverts par vienu no svarīgākajām ģimenes vērtībām un viņa socializācija kopienas ietvaros ir visai sarežģīts, bet obligāts process. Romu kopienā katra ģimene ir atbildīga par sava bērna audzināšanu un sociālo lomu apgūšanu tādā līmenī, kādā tas ir nepieciešams romu sabiedrībā – nododot tradicionālās profesionālās prasmes, iemaņas un zināšanas, mācot zināt un ievērot iekšējo kopienas ētikas un uzvedības kodeksu, ko nosaka „romu likums”. Bet no otras puses - viens no būtiskākajiem faktoriem, kāpēc romu bērni neregulāri apmeklē skolas nodarbības vai bieži vien izkrīt no izglītības procesa, ir vecāku vāja motivācija, izteiktais pesimisms un nespēja nodrošināt saviem bērniem pienācīgu un konkurētspējīgu izglītību.

- Romu vecāki nav gatavi pilnībā uzņemties atbildību par savu bērnu izglītošanu. Par to liecina romu attieksme un rīcība, ko nosaka etnosociālās īpatnības: viņi izvēlas pārliecināt savu atbildību un pienākumus par bērnu nodrošināšanu ar izglītību skolai, pedagogiem, jo vēlme ieviest savā dzīvē jauninājumus, meklēt problēmas risinājumus, kopienas dzīvē nav aktuāla. Tikai neliela daļa romu vecāku saskata ģimenes līdzdalības nozīmi bērnu izglītības jautājumu risināšanā.

- Romu izglītošanās procesus negatīvi ietekmē fakts, ka romu vecāki un vecākās paaudzes pārstāvji paši ir maz izglītoti, līdz ar to ir ieguvuši mazu vai nav ieguvuši vispār mācīšanās un saskarsmes ar citām kultūrām pieredzi. Tas lielā mērā izraisa asociālu vecāku uzvedību, ko apstiprina novērotās latentas agresivitātes pazīmes.

- Romu bērnu, kuri uzsāk mācības Latvijā noteiktajā obligātās izglītības vecumā (5-6 gadi), ir ļoti maz. Papildus tam, lielai daļai romu bērnu, kas formāli skaitās, ka apmeklē izglītības iestādes, ir ļoti liels kavēto stundu skaits. Šim zemajam obligātās izglītības apmeklējuma procentam ir gan sociālas, gan materiālas sekas.

- Romu vecāki ir ieinteresēti sūtīt savus bērnus uz izglītības iestādi tad, ja tiek izmantotas tādas pieejas, kur tiek ņemtas vērā romu etniskās vajadzības, un mācību process tiek individualizēts un orientēts uz sasaisti ar ikdienas dzīves vajadzībām. Tomēr romu skolēnu iekļaušanās mācību darbā vēl sagādā zināmas grūtības.
- Romu pieaugušie neskaidri izprot jēdzienus vecāku atbildība, vecāku pienākums, obligāta skolas apmeklēšana, bērnu audzināšana utml. Tas lielā mērā nosaka to, ka pēc valsts likumiem viņi nepilda vecāku pienākumus attiecībā uz bērnu skološanu.
- Romu vecāki apziņā daļa jēdziena izglītība bērniem izpratni: izglītība zēniem ir mazāk svarīga, bet izglītība meitenēm ir svarīgāka.
- Romu kopienā var just „cietuma klātbūtni”, kas nozīmē, ka biežā romu pārstāvju nokļūšana cietumos jau tiek uzskatīta par neizbēgamu normu, kas būtiski negatīvi ietekmē visas cilvēka dzīves jomas un attieksmes gan ģimenē, gan sabiedrībā.
- norāda uz faktoriem, kas romu vecākiem traucē pilnvērtīgi izmantot savas iespējas nodrošināt bērnam kvalitatīvu izglītību: slikts finansiālais stāvoklis, daudz bērnu vienā ģimenē, vecākiem nav darba, u.c.
- Romu skolēniem ir adaptācijas grūtības skolas un mācību vidē, jo mācību procesa garums, dienas režīms, sarežģīts mācību priekšmetu apguves saturs, nereti vienmuļš darba ritms, maz iespēju izpausties radoši neatbilst romu mentalitātei, temperamentam un dzīves ritmam, kas neveicina izziņas interešu veidošanos.
- Romu skolēniem tiek novēroti depresijas simptomi: pašnosodīšanas iedomas, nevērtības sajūta, vainas apziņa, neuzticēšanās citiem u.c.. Romu bērni sajūt skolā „stigmatizēšanu”, kas pastiprina skolēna vēlmi izvairīties no skolas sabiedrības.
- Roma bērnu un jauniešu dzīves mērķu izvirzīšana un to sasniegšana ir cerīgāka, salīdzinot ar viņu vecākiem, jo viņu viedokļi ir konsekventāki; pakāpeniski un lēnām, bet veidojas arī mācīšanās pieredze.
- Romu skolēnu izvērtējums par grūtībām mācību procesā ir paškritisks: daļa romu bērnu grūtības saista ar „romu tautību”, daļa grūtības saista ar problēmām mācību procesā (nepadodas kāds mācību priekšmets, neveidojas kontakts ar kādu skolotāju) un daļa - ka tās ir viņa paša personīgās problēmas.
- Romu kopienā nav ārējas intereses un stimulu, maz autoritatīvu personu un labu paraugu, kas mazinātu abūliju (gribas un motivācijas trūkums) un kvalitatīvi izmainītu dzīves uztveri un sajūtas.
- Latvijas un arī plašākas pasaules sabiedrības šaubas un neuzticība romiem un viņu spējām, veicina un pastiprina romu norobežošanos - vairāk kā puse romu pieaugušo

norāda, ka savas kopienas problēmas viņi vēlas risināt paši, bez ne-romu iejaukšanās. Tomēr arī šī romu sabiedrības daļa zemapziņā sagaida, lai viņus pieņem un novērtē kā cilvēkus.